

PROIECTE DE ÎNFIINȚAREA UNUI MUZEU NAȚIONAL ROMÂNESC ÎN PERIODICELE DIN A DOUA JUMĂTATE A SEC. AL XIX-LEA

Gherghina Boda-Ghena

“Ideea Muzeului nu e scoasă din adâncimea cărților, ci din sufletul popoarelor, acest izvor bogat, elocvent și nepieritor. Muzeul e arsenalul cel mai puternic, cu care își apără un popor originea, individualitatea și tot ce a moștenit de la străbuni”

(Iosif Sterca Șuluțiu)

Existența multimilenară a omului l-a confruntat pe acesta cu două pasiuni aparent contradictorii: pe de o parte l-a trezit dorința nestăvilită de invenție, de noutate, de proiectare în viitor, iar pe de altă parte l-a determinat să-și întoarcă privirile spre trecut, spre marile experiențe de viață și cultură consumate în epocile istorice revoluate. Omenirea a știut să valorifice cu înțelepciune ambele pasiuni, descifrând totodată calea progresului, „exemplele trecutului dovedindu-se mai totdeauna stimulatoare și bogate în sugestii pentru generațiile tinere”¹.

Dacă vom coborî pe scara timpului, în sferele intime ale istoriei, vom constata că muzeul, ca instituție de știință și cultură, are o tradiție îndelungată, începuturile sale ancorându-se în adâncurile antichității. Alături de biblioteci, care au devenit de timpuriu trezorierele cuvântului scris, muzeele au apărut din necesitatea firească a conservării și transmiterii din generație în generație a celor mai valoroase bunuri de cultură și artă, opere în care omenirea s-a recunoscut pe sine în chipul său cel mai nobil.

Una dintre preocupările vechilor civilizații a fost și cea față de vestigiile trecutului, prin care „omenirea a învățat să respecte treptat propriile creații artistice și mărturiile istorice”², între care Grecia antică ocupă primul loc. Aici găsim acel *thisaurus*, mic monument construit în jurul templelor, care adăpostea și proteja darurile primite care nu erau expuse în templu. În această formă primitivă, incipientă de muzeu găsim germenii viitoarei instituții culturale. Obiectele depozitate aici, în special opere de artă, puteau fi admirate de vizitatorii templului doar în schimbul unei mici sume oferite supraveghetorilor.

Aceste obiecte nu erau doar depozitate în aceste *thisaurus*-uri, ci erau supuse și unor operațiuni de conservare pentru a li se prelungi existența în timp și pentru a li se păstra nealterate caracteristicile proprii. În acest scop erau angajați specialiști în conservare, cunoscuții *hieropi* care, pe lângă lucrările de conservare, mai aveau ca atribuțiune și menținerea în ordine a colecțiilor existente și inventarierea fiecărui obiect în parte, încă de la intrarea sa în depozit. Aceste înregistrări constituiau adevărate fișe moderne ale obiectului, în acestea fiind consemnate denumirea obiectului, materialul din care era confecționat, greutatea, semnele distinctive care ajutau la recunoașterea lui, numele zeului căruia îi fusese adus ca ofrandă, motivul și împrejurarea donării, numele și locul de origine al donatorului³. Dar obiceiul teaurizării operelor de artă nu este caracteristic doar grecilor, ci tuturor civilizațiilor străvechi, cu precizarea că grecii, printr-un deosebit simț al rafinamentului au ajuns primii la conștiința valorilor culturale.

¹ Hudson, Keneth, O istorie socială a muzeelor, Sibiu, 1979, p. 5.

² Nicolescu, Corina, Muzeologie generală, București, 1979, p. 14.

³ Ibidem.

Dacă Grecia antică este inițiatoarea teaurizării și conservării obiectelor de valoare, Italia este patria muzeelor și colecțiilor muzeale în spirit modern. Renașterea a readus respectul pentru antichitatea clasică și a reaprins interesul pentru arta antică, ceea ce a determinat o febrilă colecționare a vestigiilor greco-romane. Încă din perioada Renașterii colecțiile muzeale ocupau un loc deosebit în cadrul învățământului artistic, fapt care „va genera înființarea galeriilor de pictură și de sculptură în toată Europa, până în secolul al XIX-lea”⁴. Tot Italia este locul de origine atât al muzeului istoric, cât și al muzeului de antichități și de științele naturii, fiind totodată și sursa principală de difuzare în întreaga Europă a ideilor renașcentiste. Construcția de clădiri somptuoase care adăposteau colecțiile prețioase este caracteristică secolului al XVI-lea, tot acum apărând și muzeele regale (princiare) în marile capitale europene.

Această „modă” a deținerii de colecții impresionante de obiecte culturale de valoare cuprinde mai toate țările, Franța urmând îndeaproape Italia, cu sublinierea faptului că în Franța s-a născut ideea de acumulare în muzee de izvoare autentice din diverse domenii.

În secolele următoare, cu predilecție în secolul al XVIII-lea și Curtea de la Viena este atrasă de febra colecționării valorilor culturale în propriile reședințe. Habsburgii sunt cei care pun bazele colecțiilor de artă din Spania. Aici, reședința regală – Escorial – era concepută în modul antic al academiilor, fiind totodată palat, mănăstire, universitate și spital, ea adăpostind un număr impresionant de picturi flamande, fapt perfect explicabil prin stăpânirea habsburgică și asupra Țărilor de Jos. Având în vedere relațiile dintre Viena și Madrid, precum și gustul rafinat pentru artă al Habsburgilor, putem avea o explicație pentru faptul că Viena posedă colecții celebre de pictori flamanzi și spanioli⁵. Aceste colecții superbe de la Curtea imperială oferă posibilitatea creării unor mari galerii de picturi, care se deschid publicului în timpul lui Carol al VI-lea (1711-1740). Sunt vestite galeriile de tablouri din clădirea Stallburg, cea a vechiului Arsenal, precum și cea din palatul Belvedere, înființată de Iosif al II-lea.

Dacă mișcarea muzeală europeană era în plin avânt în secolul al XVIII-lea, nici Transilvania, parte a Imperiului Austro-Ungar, nu putea rămâne în afara influențelor acestei mișcări culturale. Astfel, la Sibiu ia naștere cel mai vechi muzeu de pe teritoriul țării noastre, înființat de baronul Samuel von Brukenthal, un pasionat colecționar, care în palatul său adăpostea o veritabilă comoară culturală. Dar nici românii din Transilvania nu au rămas în afara acestor influențe ale mișcării muzeale europene. Și ei au învățat să-și fructifice cu înțelepciune valorile culturale ale trecutului, colecționându-le și apoi expunându-le în clădirea somptuoasă a muzeului național românesc, realizată abia la începutul secolului XX, cu eforturi uriașe și cu aportul întregii colectivități românești din Transilvania.

Ideea de muzeu național românesc a parcurs un drum sinuos, ea dospindu-se în timp și sub auspiciile transformărilor pe care le suporta societatea în devenirea sa. Unele particularități ale societății românești transilvănene le-a surprins foarte bine și le-a relevat cu multă claritate Lucian Boia. El consideră că „procesul primei intrări în Europa începe să prindă consistență în jurul anului 1830”⁶. Între 1830-1860 scrierea chirilică este înlocuită de scrierea cu caractere latine iar tinerii aristocrați erau deja adepții modei vestimentare europene.

⁴ Ibidem, p. 19.

⁵ Ibidem, p. 24.

⁶ Boia, Lucian, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, 1997, p. 11.

Purtătoarele de progres din prima jumătate a secolului al XIX-lea nu au fost nici clasele de jos și nici burghezia aproape inexistentă, ci tinerii boieri. Aceștia au europeanizat societatea românească, ei „importând” principalele elemente ale civilizației moderne, „de la formele literare până la Constituție, de la Universitate până la sistemul financiar sau la căile ferate...”⁷. Națiunea română a preluat modelul corespunzător formulei germane deoarece acesta se mula aproape perfect pe profilul psihoetic al românilor, prin insistența asupra etnicității și istoriei culturii. „Românii se definesc prin originea comună, prin limba unitară, prin istoria împărtășită, prin spiritualitatea specifică. Se înțelege astfel de ce (întocmai ca germanii și maghiarii) ei nu pot accepta disocierea celor de același neam în națiuni distincte, pe cei de altă origine și altă limbă (cazul maghiarilor din Transilvania care, la rândul lor, împărtășind aceeași concepție a națiunii sunt prea puțin dispuși să se integreze în masa românească)”⁸.

Proiectul de modernizare a societății românești a fost înfăptuit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea de către orașe și burghezie. Dar să nu uităm că marea majoritate a populației românești locuia încă la sate iar „modelul românesc” era un model predominant rural. Cu toate acestea modernizarea societății românești are totuși loc, fiind ajutată și de afirmarea tot mai puternică a ideii naționale, care determină în cele din urmă realizarea faptului că românii erau „o insulă latină într-o mare slavă”, înconjurați de popoare care aveau propriile lor proiecte naționale și care contraveneau proiectului românesc. Singura soluție care le rămânea românilor era modelul francez dar care a dat naștere unei contradicții dramatice și insolubile: „românii încearcă pur și simplu să se rupă din partea de Europă căreia îi aparțin, navigând în imaginar, spre țărmurile occidentale”⁹. Această raportare la modelul occidental a determinat, pe de o parte, estomparea naționalismului iar pe de altă parte, amplificarea sa. În acest context, comparativ cu strălucita cultură și civilizație occidentală, vechea cultură românească apărea ca o variantă de barbarie orientală. Pentru a contracara această idee care arunca cultura românească la limitele inferioare ale culturii europene, românii au susținut ideea conform căreia ei “ar fi posedat cândva atributele esențiale de civilizație cu care se mândrește Occidentul. Le-am pierdut însă pentru că au trebuit să stea timp de secole cu mâna nu pe condei, ci pe sabie, pentru a apăra Europa de expansiunea islamică. Jertfa lor a contribuit la înălțarea Apusului. Pentru ce au a primi, românii au dat la rândul lor cu prisosință”¹⁰.

Privit din această perspectivă, muzeul apare ca argumentul cultural și istoric al românilor la atacurile cercurilor antiromânești. De aceea, românii, pe lângă faptul că au instituționalizat valorile culturale românești, au urmărit și dezvoltarea culturii deoarece “...bazată pe știință, artă și educațiune, cultura constituie ultima armă și cea mai puternică care ...conduce popoarele la biruință în lupta pentru existență și la realizarea aspirațiilor lor spre progres. Ca știință, ea trece din generație în generație și, prin acumulare, constituie un capital prețios pentru progresul unui popor”¹¹. Și nu trebuie pierdut din vedere faptul că “fiecare popor, pe orice grad de dezvoltare s-ar afla, el are însușirile sale sufletești, specifice și originale, care-l disting calitativ de alte popoare...Oricât s-ar dezvolta aceste însușiri speciale prin cultură și oricât ar fi ele de influențate prin educațiune, știință și artă, ele continuă a rămânea și în evoluțiunea lor

⁷ Ibidem, p. 13.

⁸ Ibidem, p. 15.

⁹ Ibidem, p. 19.

¹⁰ Ibidem, p. 21.

¹¹ Antipa, Grigore, Problemele evoluției poporului român, 1919, p. 26.

specifice și originale. Cultura unui popor face dar parte din firea sa, ea este națională, în opoziție cu știința, care urmărind adevărul – unul și același pretutindeni – este universală”¹².

Adept al acestei concepții este și Ioan Lupaș care afirmă că “cea mai de căpetenie problemă pentru un popor, care vrea să scape de jugul robiei sufletești și trupești, este să-și creeze o cultură proprie, cu ajutorul căreia să pună în lucrare toate forțele sale intelectuale și fizice, încătușate de răutatea vremilor sau amorțite prin o îndelungată stare de letargie”¹³. Autorul mai afirmă faptul că istoria ne arată că începutul oricărei culturi este afectat de influențele și împrumuturile străine ale altor culturi și civilizații cu care aceasta intră în contact. Dar acestea nu sunt preluate pur și simplu, ci “le transformează, și imprimându-le notele distinctive ale caracterului său național, le dă o înfățișare nouă, originală”¹⁴. Dar acest proces transformativ nu este posibil decât atunci când poporul asimilator ajunge la conștiința de sine. Prin acest proces de descoperire de sine poate și trebuie “să-și dovedească fiecare națiune propria sa destoinicie culturală, adăugând ea însăși, din propriile sale comori sufletești, măcar o singură petricică la edificiul pompos al culturii generale, ca și cum ar da o dobândă pentru inevitabilele împrumuturi străine, cari se întâlnesc la începutul culturii sale”¹⁵. Așadar, aceste influențe străine de început au drept consecință trezirea naționalității care, odată apărută, determină crearea unei culturi proprii, distinctivă și totdeauna originală, care prin aporturile sale se constituie ca parte integrantă a culturii universale.

Importanța culturii naționale rezidă în faptul că toate realizările sale, toate bunurile culturale, nu se pierd și nici nu se risipesc “cum se risipesc și se anihilează, bunăoară în luptele politice, atâtea forțe intelectuale și fizice ale poporului nostru fără nici un rezultat sau, în cazul cel mai bun, pentru niște rezultate de scurtă durată”¹⁶. Pentru crearea și promovarea culturii naționale au fost înființate numeroase societăți culturale dintre care cea mai importantă și cu activitatea cea mai complexă și multilaterală a fost *Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român*.

Întemeietorii entuziaști ai Asociațiunii și-au propus mai multe obiective pentru înaintarea culturală a poporului român din Transilvania, dar în planurile acestea inițiale nu a fost cuprinsă și înființarea unui muzeu național românesc. Ideea s-a conturat în timp, sub impulsul anumitor factori conjuncturali.

Semne ale unor preocupări oarecum muzeografice au existat încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea la George Barițiu, care în 1839¹⁷ evoca anumite “vechimi din Transilvania” și vorbea despre “grosul vandalism al veacurilor trecute” care a distrus “o mulțime mare de monumente...scrise sau zidite din piatră și metal”, în timp ce alte “antichități” au fost “duse din patria noastră și așezate în muzeuri de ale țărilor streine”¹⁸. Aici, George Barițiu dă un semnal de alarmă pentru situația “antichităților” din Transilvania care, fie că sunt distruse, fie că sunt scoase din țară și expuse în muzee străine. Cu toate acestea, uneori “tot mai dă patriotul peste obiecturi de

¹² Ibidem, p. 27-28.

¹³ Lupaș, Ioan, Înființarea “Asociațiunii” și conducătorii ei, revista “Transilvania”, număr jubiliar 1861-1911, p. 326.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Foaia pentru Minte, Inimă și Literatură, 1839, p. 211-215.

¹⁸ Netea, Vasile, Inițiative și realizări muzeografice românești în Transilvania până la 1918, “Revista muzeelor”, nr. 1/1965, p. 39.

acelea păstrate din vechime, cari deșteaptă într-însul sentimentul acel puternic și dulce de a iubi acel pământ, în al cărui sân se află de atâtea sute de ani îngropate oasele și cenușa strămoșilor săi”¹⁹. Așadar, interesul pentru descoperirile arheologice este trezit, fiind lansat totodată și îndemnul de a colecționa “antichități” și alte obiecte de artă alături de “descrierea sistematică a monumentelor patriei noastre”. Putem conchide astfel că primul pas spre realizarea unui muzeu național românesc fusese făcut, chiar dacă nu în mod conștient, G. Barițiu nepropunându-și acest obiectiv în prealabil.

Următorul pas în direcția aceasta este făcut în anul 1860 de un alt intelectual al românilor transilvăneni, Ioan Pușcariu, printre altele corespondent al “Telegrafului Român” din Țara Oltului. Acesta, intervenind într-o dispută din presa timpului iscată în jurul almanahului literar “Muguri”, apărut la Arad în 1859, prevestește Asociațiunea formulând patru propuneri pe care ASTRA le va realiza, atunci când afirmă că “dacă am avea nu o academie ca a Ungurilor din Pesta, ci numai o reuniune modestă ca a Sașilor din Transilvania, cea pentru cunoștința țării (“Verein für Landeskunde”), o reuniune de exemplu, pentru cultura poporului român, dacă ne-am aduna sub forma asta *legală* în tot anul odată la Brașov, apoi la Săcele, la Zărnești, la Făgăraș, la Sibiu, la Rășinari, la Săliște, la Hațeg și așa mai încolo, unde s-ar găsi niște cuartire modeste pentru confluenții reuniunii, apoi am trece la Lugoj, Lipova, Arad și mai pe urmă la Cernăuți și Suceava – dacă din o contribuire ce o ar hotărî statutele s’ar forma un fond pentru o bibliotecă română, *muzeu român* ș.a. – dacă literații noștri și mai ales cei începători, mai nainte de a-și da lucrările lor pe mâna fiilor lui Guttenberg, le-ar așterne acestei reuniuni spre o revizuire literară...”²⁰.

Așadar, încă înainte de înființarea ASTREI, Ioan Pușcariu anticipează 4 mari realizări ale acesteia prin propunerile sale și anume: 1) itinerarea adunărilor generale anuale; 2) biblioteca Asociațiunii (1861); 3) Muzeul istoric și etnografic (1905); 4) activitatea editorială bogată desfășurată sub îndrumarea și controlul secțiunilor științifice-literare sau ale comitetului central al Asociațiunii²¹.

Un alt intelectual al vremii care susține ideea muzeului românesc este Timotei Cipariu, care tot în anul 1860, în proiectul său de statut al viitoarei societăți culturale care va fi cunoscută sub denumirea de ASTRA, trimis de la Blaj lui Andrei Șaguna, susține în mod deschis această idee. Acest proiect conținea 24 de puncte, dintre care importante pentru studiul nostru sunt articolele 2-3 și 8, 9 și 12. Articolul 2 definea scopul societății, care urma să fie “promoțiunea literaturii române, prin formarea limbii ei pe baze național-istorice și prin lățirea acestei limbi și literaturii în cercuri mai late în patrie și în afară”²² iar articolul 3 arăta modalitatea de realizare a acestui scop, adică prin colecționarea de cărți românești în manuscris și tipărite, “opuri” istorice, arheologice și filologice, de arte, antichități (obiecte muzeale)²³ etc. Articolele 8, 9 și 12 se refereau la înființarea unei biblioteci a societății, precum și a unor *colecții muzeale care să stea la baza constituirii unui viitor muzeu*²⁴.

Timotei Cipariu pune astfel, în mod direct și clar, problema înființării unui muzeu național românesc. Chiar dacă la începuturile ASTREI înființarea muzeului n-a

¹⁹ Ibidem, p. 211-212.

²⁰ Lupaș, Ioan, Înființarea Asociațiunii și conducătorii ei, “Transilvania”, 1911, p. 328-329.

²¹ Matei, Pamfil, Astra, Cluj-Napoca 1986, p. 234.

²² Arhiva “Asociațiunii”, mapa VI/2/1.

²³ Netea, Vasile, Proiectele de statut ale “Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român,” “Revista muzeelor”, nr. 3/1970, p. 203.

²⁴ Arhiva “Asociațiunii”, mapa VI/2/3.

constituit o prioritate, cu timpul a devenit un deziderat național, în mod expres spre sfârșitul secolului al XIX-lea când condițiile social-politice ale românilor din Transilvania se înăspriseră îngrijorător de mult iar muzeul românesc se transformase dintr-un fapt cultural într-unul politic, când devenise argumentul cultural al națiunii române.

Continuatorul și susținătorul ideii muzeului național românesc este G. Barițiu, care în 1861, în cadrul “propusețiunilor” sale (*Propusețiunile dlui George Barițiu, destinate spre a se elabora și după împregiurări spre a se premia*), citite în ședința a III-a a celei dintâi adunări generale ținute la Sibiu, la 6 noiembrie, cere înscrierea în programul de activitate al Asociațiunii studiarea etnologică și etnografică a românilor transilvăneni, descrierea comparativă a locuințelor țăranilor români, a porturilor și a tipurilor românești, culegerea de materiale folcloristice, colecționarea de inscripții romane și documente etc.²⁵.

Trebuie precizat faptul că apariția muzeului transilvănean în secolul al XIX-lea s-a înscris pe coordonatele romantismului, care a îmbogățit sensurile culturii prin cinstirea deosebită acordată culturii populare, tradiției artelor și obiceiurilor distinctive ale popoarelor ce vor alcătui însuși nucleul culturii naționale, ca forme distincte și originale ale spiritului uman.

Oct. C. Tăslăuanu considera că “faptul că Asociațiunea de la început și-a impus asemenea probleme grele din domeniul istoriei și etnografiei dovedește că ideea unui *Muzeu* plutea nehotărâtă în mințile întemeietorilor Asociațiunii”²⁶. În ciuda acestei nedefiniri a scopului realizării unui muzeu românesc, preocupări pentru colecționarea diverselor obiecte muzeale au existat în toți acești ani de început, fapt demonstrat de raportul bibliotecarului N. Cristea din anul 1867, pe care acesta îl prezintă în adunarea generală de la Cluj. El face referire la existența unor colecții de documente, monede antice și o spadă antică primite în cursul anului 1866, odată cu dăruirea de cărți pentru bibliotecă. Astfel, Asociațiunea a primit “o colecțiune de documente publice parte tipărite parte manuscrise (mai cu sema copii, dintre care unele dau un material prețios pentru istorie)” dăruită de consilierul de finanțe Petru Maniu, 4 bucăți de monede antice dăruite de Petru Pop din Alba Iulia, dintre care una de aur și trei de argint. Urmează o descriere amănunțită a celor patru monede, fapt care dovedește calitățile de istoric și de muzeograf ale bibliotecarului Nicolae Cristea. Acestor monede li s-au mai adăugat două, una de aur și una de argint, donate de un anume domn Berghenu, tot din Alba Iulia. Spada antică a fost dăruită de o persoană care a dorit să rămână anonimă. N. Cristea încheie raportul cu atragerea atenției adunării generale asupra acelor “binefăcători, cari s-au prin dăruire de opuri pentru înmulțirea bibliotecii s-au prin dăruirea de alte obiecte, cu încetul vom pune temeiul unui *museu de însemnătăți* – spre a li se exprima o călduroasă mulțumire și recunoștință”²⁷. Tot în anul 1868 revista “Transilvania” publică o știre despre o “rară colecțiune numismatică care se face de vânzare în București”. Din considerente filologice și istorice este publicat extrasul catalogului acestei colecții numismatice, extras preluat din cotidianul “Trompeta Carpaților”. Această informație este dată cu scopul de a se putea “câștiga din aceea câte o serie de monete și medalii pentru museele gimnaziilor românești din Transilvania și

²⁵ Actele privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, Sibiu, 1862, p. 106-108.

²⁶ Tăslăuanu, Oct., C., Muzeul Asociațiunii, “Transilvania”, număr jubiliar 1861-1911, p. 30.

²⁷ “Transilvania”, 1868, p. 147.

Beiuș cum și pentru asociațiunea noastră”²⁸. De aici deducem preocuparea pentru achiziționarea de noi bunuri culturale pentru micul muzeu ce exista pe lângă biblioteca Asociațiunii.

La adunarea generală de la Gherla din 25-26 august 1868, Visarion Roman propune “tipărirea catalogului cărților bibliotecii noastre și a obiectelor, ce compun *muzeul aceleia...*”²⁹. Afirmatia lui V. Roman este prima referire directă la existența unui muzeu al Asociațiunii. În anul 1869 numărul obiectelor muzeale (antichități) sporește prin donațiile dr. Ioan Maniu³⁰.

Revista “Transilvania” din anul 1870 publică un articol despre *Societatea muzeului transilvan* din Cluj pe considerentul că “această societate științifică...fondată numai de câțiva ani, merită atențiunea noastră nu numai pentru că ...este contemporană cu asociațiunea, ci și pentru că este patriotică în mai multe înțelesuri, iar încât ea este științifică, nu are, sau încă nu ar trebui să aibe naționalitate, căci știința este una în toate limbile pământului, în câte domenii se ocupă cu densa”³¹. Se face un fel de dare de seamă a activității acesteia și a bugetului său, operându-se totodată o comparație cu Asociațiunea română. Încheierea este retorică pentru orice cititor”. Când locuitorii marelui principat al Transilvaniei nu s-ar despărți și clasifica după naționalități, nici după confesiuni, ci de exemplu numai după pozițiunea lor politică în înțelesul vechi feudal, adică în aristocrație și democrație, când apoi ar veni un străin și ar întreba: Care clasă de oameni a fondat muzeul transilvan din Clusiu? Ar fi constrânse a răspunde: Aristocrația. Și cine a fondat și susține asociațiunea transilvană din Sibiu? Democrația. Corolariul deducă-și fiecare lectoriu. Noi din parte-ne susținem numai atâta că ori-și cum, *poporul trebuie să se deștepte și să facă mai mult pentru sineși însuși*”³².

În adunarea generală ținută la Năsăud în 1870 este ales ca bibliotecar I. Maxim care publică în raportul anual informația că “afară de cărți mai posedă Asociațiunea mai multe bucăți de stufe de aur, de minerale, de monede și de niște lucruri anticuarii, însemnate toate cu numirea și numărul lor într-un registru deosebit”³³. Și în acest an numărul monedelor din colecția numismatică crește prin noi achiziții³⁴. Nici în anul următor știrile despre muzeu nu sunt prea numeroase. Astfel, în raportul bibliotecarului Crețiu către adunarea generală de la Sebeș din 1872, se precizează: “colecțiunea noastră numismatică a sporit în anul acesta în un mod destul de îmbucurător”³⁵ iar bugetul Asociațiunii pe 1872/3 prevede 200 fl. “pentru culegerea de obiecte arheologice și numismatice romane din patrie” și “pentru procurarea de documente istorice naționale”³⁶.

În urma celor relatate mai sus putem concluziona că, deși ideea înființării unui muzeu al românilor n-a fost exprimată într-un mod ferm și direct, această idee a căpătat formă și s-a materializat cu pași mici, dar hotărâți. Greutățile materiale deosebite cu care se luptau conducătorii Asociațiunii nu le permiteau să pună în discuție o asemenea idee, chiar dacă aceasta exista, tăcută, într-un colț al minții lor. Abia după trei decenii de

²⁸ Ibidem, p. 138..

²⁹ Ibidem, p. 549.

³⁰ “Transilvania”, 1869, p. 22.

³¹ “Transilvania”, 1870, p. 117.

³² Ibidem.

³³ “Transilvania”, 1871, p. 88.

³⁴ Ibidem, p. 270.

³⁵ “Transilvania”, 1872, p. 224.

³⁶ Ibidem, p. 227.

existență a Asociațiunii a putut fi pusă în discuție și luate măsuri concrete de realizare a acestei idei mărețe și necesare pentru națiunea română.

Până în anul 1880, numărul obiectelor de muzeu nu cunoaște o creștere spectaculoasă. Raportul bibliotecarului pe anii 1872/3 și 1873/4 consemnează că “numărul monedelor și al mineralelor a crescut în această perioadă numai cu 7 bucăți. Colecțiunea noastră numismatică-mineralogică și de antichități numără azi peste tot 48 bucăți”³⁷ iar raportul despre activitatea comitetului Asociațiunii pe anul 1875/6 arată că “numărul...s-a urcat...al colecțiunei numismatice la 76”³⁸. În anul 1877 “colecțiunea numismatică și de antichități constă din 76 diverse bucăți monete de aur și argint etc. precum și din alte antichități și pietrii”³⁹.

Tot în acest an revista “Transilvania” publică un material scris de G. Barițiu, despre muzeul etnologic universal din Lipsca, întemeiat în anul 1874 “sub auspiciile regelui și ale altor persoane de renume mare”⁴⁰. Acest muzeu universal a adunat obiecte reprezentative pentru civilizația a nenumărate popoare, dar nu numai de la cele “civilisate, ci și de la cele barbare și chiar de la selbatice”⁴¹. Printre popoarele reprezentate în acest muzeu se număra și poporul “valach”, despre care directorii muzeului din Lipsca au cerut informații de la “literații sașilor din Transilvania”. Dar la îndrumarea predicatorului Enric Neugeboren din Brașov, directorii muzeului au ajuns la G. Barițiu. Românii li s-au cerut să expună numai costume naționale. Important este faptul că românii au expus obiecte naționale, care le atestau existența și le recunoșteau națiunea, printre celelalte popoare. Anul 1878 îmbogățește colecția numismatică cu “patru monete de bani vechi”⁴² oferite de președintele Iacob Bologa, crescând totodată și numărul celorlalte obiecte muzeale prin donația lui Iosif Hodoșiu constând în “patruzeci bucăți de stampe, tablouri etc.”⁴³. Iar în procesul-verbal numărul 142 / 1878 se consemnează propunerea Dr. P.A. Alexi de “înființarea unui muzeu pentru asociațiune...”⁴⁴.

Anul 1880 aduce totuși o propunere concretă. La adunarea generală de la Turda din 7-9 august 1880, secțiunea de științe ale naturii și matematici, în raportul prezentat face următoarea propunere: “Secțiunea pe lângă alte eventuale lucrări a conclud și înființarea unui muzeu istoric-natural în locul reședinței comitetului Asociațiunii. Începutul acestuia s-a făcut prin o colecțiune frumoasă de plante, determinate și prevăzute și cu nomenclatura românească, dăruite de Dr. P.A. Alessi. Apoi propune ca, adunarea generală să hotărască de a se adresa un călduros apel către toți Românii, pentru a concurge cu orice contribuiri pentru sporirea acestui muzeu...”⁴⁵. Chiar dacă această propunere nu s-a finalizat, intervențiile din cadrul ședințelor comitetului central sau ale adunărilor generale în favoarea acestor inițiative au continuat, dar nu în anii imediat următori. Tot la această adunare se propune și organizarea unei expoziții de agricultură și industrie țărnice, idee care va fi realizată în anul 1881.

Acest an aduce și o îmbogățire a “antichităților” deținute de Asociațiune. În procesul-verbal al ședinței a III-a de la Sibiu, din 29 august se consemnează că

³⁷ “Transilvania”, 1874, p. 204.

³⁸ “Transilvania”, 1876, p. 240.

³⁹ “Transilvania”, 1877, p. 221.

⁴⁰ Ibidem, p. 274.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Transilvania”, 1878, p. 168.

⁴³ Ibidem, p. 22.

⁴⁴ Ibidem, p. 190.

⁴⁵ “Transilvania”, 1881, p. 12.

“secretariul depune pe masa adunării o mică colecțiune numismatică de monete, în partea cea mai mare din secolii 18-19, de aramă și 3 de argint, donați Asociațiunii de către doi membrii cari vor să rămână cu totul necunoscuți; face totodată cunoscut că i-a promis și o damă câteva monete vechi, dară și dumnea-ei voiește să rămână anonimă”⁴⁶.

A doua expoziție organizată de ASTRA în 1881, după cea din 1862, nu a readus în discuție ideea înființării muzeului românesc. Cu toate acestea, într-un amplu articol “Preumblări prin expozițiunea română”, publicat în mai multe numere ale cotidianului “Telegraful Român”, D.P. Barcianu amintește despre necesitatea unui muzeu: “și aceasta ne aduce la altă idee, a cărei realizare cu timpul o recomandăm cu deosebită căldură factorilor competenți. În Lipsca se află un muzeu etnografic, care pune un deosebit preț pe colecțiunile de îmbrăcăminte din toate părțile lumii, trimițând agenți la apus și răsărit, la miazănoapte și miazăzi spre a colecta îmbrăcăminte caracteristice în forme și desemnuri. În Norimberga există muzeul germanic, care se ocupă între altele cu colectarea de tot felul de țesături și mustre de cusături vechi germanice, care excelează prin originalitate în forme și în executare, muzeele de industrie din Viena și din alte cetăți mari pun pe tot anul oarecare sume în budget pentru cumpărarea de mustre originale frumoase de lucruri de mână, eșite din mâinile oamenilor din popor. A bunăseamă aceste colecțiuni nu se fac numai din curiozitate, din contră ele se fac cu scopul de a da impulsuri nouă gustului și producțiunii, adeseori degenerate prin rafineriile unei false culturi. Comorile, cari în această materie, dupăcum ne dovedește expozițiunea noastră, zac ascunse în poporul nostru de la sate, ar trebui ridicate, *adunate în reprezentanți caracteristici la un loc*, ca așa pe deoparte lucrări originale, frumoase, cu stil, să nu de piardă în noianul lucrurilor lipsite de acele calități, iar pe de alta să contribue la răspândirea cât mai mare a modelelor de gust și frumuseță adevărată. Folosul unei astfel de *colecțiuni inaugurate și făcute cu sistem de vreuna din societățile existente pentru cultura poporului* sau de vreuna care se va înființa în un deaproape viitor, ar fi de neprețuit, și cheltuelile ce le-ar reclama ar fi înmiiți răsplătite prein rezultatele ce le-ar dobândi producțiunea industrială a poporului”⁴⁷.

D. P. Barcianu sesizează aici importanța deosebită pe care o reprezintă colecțiile etnografice pentru cultura națională, importanță pe care alte popoare au constatat-o înaintea noastră și pe care au fructificat-o, creând muzee speciale pentru aceste colecții etnografice. Informațiile oferite de el au ca scop declarat exemplul de urmat, deoarece la sate zace o imensă “comoară” care nu așteaptă decât să fie scoasă la lumină.

La ambele expoziții organizate de ASTRA obiectele expuse au fost înapoiate posesorilor lor iar cele donate au fost vândute la licitație, sumele astfel obținute fiind adăugate fondurilor Asociațiunii. Aceste expoziții au avut rolul unei adevărate școli practice de muzeografie, deoarece prin intermediul lor s-a acumulat o experiență deosebită care va fi folosită din plin la fondarea viitorului muzeu al ASTREI⁴⁸.

Următorul an aduce nu numai o propunere concretă, ci și realizarea acesteia. Eugen Brote, având în vedere faptul că în Sibiu există mai multe reuniuni române care nu au un sediu stabil, propune “să se zidească un edificiu propriu, în care toate să se adăpostească”⁴⁹. Comitetul decide crearea unei comisii de trei membrii – P. Cosma, V. Roman, E. Brote – care avea sarcina de a studia această propunere și de a prezenta un

⁴⁶ Ibidem, p. 142.

⁴⁷ “Telegraful Român”, 1881, p. 402.

⁴⁸ Sofronie, Mihai, Muzeul Astrei (1905-1950), Studii și comunicări, vol. 13, Muzeul Brukenthal 1817-1967, Sibiu 1967, p. 315.

⁴⁹ “Transilvania”, 1882, p. 62.

raport⁵⁰. Acest raport a fost expus în ședința din 21 noiembrie, când s-a și decis cumpărarea casei din strada Morii nr. 8.

Procesul-verbal din 22 decembrie 1882 consemnează că “s-a hotărât a se face un apel către publicul din despărțăminte pentru colectarea și conservarea antichităților ce s-ar afla pe acel teritoriu, cu scopul de a le oferi eventual pentru înmulțirea colecțiilor și a averei Asociațiunii”⁵¹. Tot în acest an colecțiile muzeale sunt îmbogățite cu “un calendaru românesc de la anul 1830 de Ștefan Neagoe; 1 ban vechi de argint de pe timpul lui Aurelian, aflat la Vețel; 1 ban vechi de aramă; 3 bani de argint; 10 bani de aramă turcești și 1 ban turcesc de argint, donați Asociațiunii de dl Alexandru L. Hossu”⁵². În raportul bibliotecarului pe anul 1884/5 se pot citi următoarele: “...colecțiunea numismatică și colecțiunea de antichități și minerale s-a urcat dela 48 la 70 de bucăți, mai dăruind în anul acesta dl Aron Nescia din Sibiu doi bani vechi de argint și dl Vasile Popoviciu din Reșița montană 20 bucăți de minerale, foarte frumoase și rare”⁵³.

Cunoscut fiind interesul lui G. Barițiu pentru monumente istorice și antichități, acesta întreprinde în anul 1887 o călătorie “în interesul științei” la Muzeul istoric și arheologic din Timișoara, făcând cercetări ulterioare și la muzeele din Deva și Oradea. În urma acestor călătorii Barițiu publică un material despre cele văzute, în revista “Transilvania”⁵⁴. G. Barițiu a avut în vedere și formarea unui orizont muzeografic cât mai larg, urmărind atât principiile de expunere, cât și valoarea intrinsecă a vestigiilor daco-romane și a inscripțiilor epigrafice. Prin aceste călătorii, Barițiu dorea adunarea de dovezi arheologice în favoarea continuității românilor de la nord de Dunăre, având în vedere și etnografia, observând o asemănare a costumului popular românesc cu acela al dacilor de pe Columna lui Traian⁵⁵.

Următorii ani nu consemnează nimic deosebit cu privire la starea colecțiilor muzeale existente. Abia în 1896, în raportul secretarului C. Diaconovich prezentat la adunarea generală de la Lugoj, se arată că după moartea lui G. Barițiu interesul pentru studiile de etnografie și arheologie a scăzut, ceea ce este un fapt negativ, în detrimentul Asociațiunii și a hotărârii sale de a crea un muzeu al românilor. Iată ce se spune în acest raport: “Studii etnografice și arheologice numai străinii mai fac în patria noastră străveche, și între străini mai rar amicii noștri; monumentele falnice ale trecutului nostru, ba chiar și admirabilele produse ale industriei noastre naționale, portul nostru și icoana vetrei românești numai în muzee și colecțiuni străine le găsim și numai Academiei române din București este de a se mulțami, că nu mai avem să căutăm tot în mâni străine și izvoarele noastre naționale.

Aceste stări reclamă o acțiune serioasă de sanare și vor avea să fie pentru viitor probleme specială a Asociațiunii, care este cel mai chemat factor pentru a pune bazele unui *Muzeu național al Românilor ciscarpatini*”⁵⁶. Această idee este primită cu multă bucurie, dar nu se ia nici o hotărâre în privința punerii acesteia în practică.

În 28 septembrie 1896, Asociațiunea a cumpărat un teren situat în apropierea caselor Asociațiunii din Sibiu, cu prețul de 22000 fl., în strada Morii nr. 6, de la doamna

⁵⁰ Ibidem, p. 150.

⁵¹ “Transilvania”, 1883, p. 25.

⁵² Ibidem.

⁵³ “Transilvania”, 1885, p. 225.

⁵⁴ “Transilvania”, 1887, p. 17-22.

⁵⁵ Ibidem, p. 75-76.

⁵⁶ “Transilvania”, 1896, Partea oficială, p. LIII.

Maria Weindel. “Pe acel intravilan se aflau niște hurube, o ferărie și un fel de grădină pustie; iar la fundul grădinei zidul și valul orașului”⁵⁷. În ședința comitetului central din 4 februarie 1897, s-a numit o comisie formată din E. Brote, P. Cosma, L. Simionescu și I. Sterca Șuluțiu, care să decidă ce să se facă cu acest teren. C. Diaconovich, care de fapt lansase ideea zidirii unei “case naționale” la adunarea generală de la Lugoj, a și scris un amplu articol publicat în revista “Transilvania” din 1897 și care a fost trimis spre publicare tuturor ziarelor românești.

Pentru a nu mai avea surprize ca în anul 1881, comitetul central modifică statutele Asociațiunii, prevăzând, printre alte activități și înființarea de muzee, de expoziții și alte colecțiuni⁵⁸. Modificările prevăzute au fost aprobate mai întâi de guvern, apoi de adunarea generală de la Mediaș⁵⁹.

În ședința din 1/13 mai 1897 comisia numită a înaintat comitetului central un proiect referitor la înființarea “casei naționale”, întocmit de C. Diaconovich, proiect care urma să fie prezentat adunării generale de la Mediaș din 1897. Aici însă, acest proiect a determinat discuții divergente. Augustin Bunea dorea ca în loc să se înființeze un muzeu, mai bine să se sprijine muzeele gimnaziilor. Această idee și-a găsit adepți în rândurile membrilor Asociațiunii, fapt care a determinat împărțirea acestora în două tabere. Discuțiile aprinse pe această temă l-au determinat pe deputatul dietal Nicolae Șerban să propună amânarea deciziei cu privire la “casa națională” până la următoarea adunare generală. Dar propunerea a fost respinsă, cerându-se votarea nominală a proiectului “casei naționale”. În urma votării, președintele Ioan M. Moldovan a anunțat următoarea decizie a adunării generale: “Pe partea de câtră parc a intravilanului Asociațiunii din Sibiiu, str. Morii Nr. 6, se va ridica o casă națională, care va cuprinde:

1. Un muzeu istoric al Românilor din patrie, împreună cu colecțiuni arheologice și numismatice și cu o arhivă pentru păstrarea documentelor de interes pentru istoria română.
2. Un muzeu etnografic, întocmit cu deosebită considerare la păstrarea motivelor naționale în port și industria română de casă și la dezvoltarea acestui ram al muncii naționale.
3. Biblioteca Asociațiunii, prevăzută cu toate condițiunile de dezvoltare, ce se recer pentru o mare bibliotecă națională.
4. Birourile Asociațiunii.
5. O sală mare, care să poată servi pentru prelegeri publice, conferințe, reprezentațiuni dramatice și conveniri sociale.
6. Localități corespunzătoare pentru trebuințele societăților române din Sibiiu.

Pentru elaborarea unui plan de clădire a case naționale, Asociațiunea va face apel public la arhitecții români și va publica pentru orientare un plan de situațiune și o schiță exactă a intravilanului”⁶⁰. Această decizie a însemnat actul de naștere al Muzeului Asociațiunii, acesta intrând în faza materializării sale.

Dar realizarea practică a acestei idei presupunea existența unor fonduri considerabile, fonduri pe care Asociațiunea nu le avea. Acestea urmau să fie obținute din venitul unei loterii, din colecte și donații speciale. Loteria a cuprins și răscumpărarea felicitărilor de Anul-nou. În acest scop s-au făcut apeluri repetate în

⁵⁷ “Transilvania”, 1905, p. 165.

⁵⁸ Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale (în continuare DJSAN), Fondul Astra, mapa 113, doc. nr. 601, 1897, f. 1.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ “Transilvania”, 1897, p. 1 și urm.; p. 73 și urm.; Partea oficială, p. 84-85. p. 96, p. 182-197, p. 208-212.

revista "Transilvania" și în presa vremii. Astfel, "în vederea acestei aplecări a publicului, de a-și răscumpăra felicitările de Anul nou, subsemnatul Comitet central s-a văzut îndemnat a lua însuși inițiativa pentru a pune obiceiul felicitărilor în serviciul scopurilor culturale urmărite de Asociațiune și adresează prin aceasta un călduros apel către publicul român, rugându-l să adopte în număr cât mai mare răscumpărările propuse și să doneze sumele de răscumpărare Asociațiunii noastre pentru alimentarea fondului "Casei naționale"⁶¹.

După adoptarea deciziei înființării Muzeului românilor și după apelurile lansate în presă, publicul românesc a fost sensibilizat, trezindu-i-se totodată și sentimentul național, fapt care a dus la numeroase donații în bani și obiecte, ceea ce a permis punerea în aplicare a planurilor în cel mai scurt timp. ASTRA a dus o adevărată campanie de lămurire a populației românești asupra necesității și importanței unui asemenea focar de cultură materială. Într-un editorial publicat în revista "Transilvania" din anul 1897 se spunea că "orice popor, care pe pământul unde locuiește are un trecut fie cât de modest, care are patrie și istoria sa națională, fără îndoială trebuie să aibă și comorile sale naționale... Numai noi, românii ciscarpatini, popor autohton în țara ce o locuim, formăm în această privință o regretabilă excepțiune, care dacă se poate explica în urma vitregiei trecutului nostru, la nici un caz nu se poate scuza pentru prezent, când am început a ne valida și cerem să fim considerați de națiunile conlocuitoare și de lumea mare, element de cultură, ca popor conșciu de mențiunea națională"⁶².

Așadar, pentru acest ideal măreț românii s-au mobilizat și de această dată, ca de atâtea ori, în jurul ASTREI, donând fiecare o parte din puținul pe care-l deținea. Donațiile au fost făcute de membrii Asociațiunii, de persoane particulare, cât și de institute de credit (Albina – Sibiu, Oraviciiana – Oravița, Crișana – Brad, Auraria – Abrud, Doina – Câmpeni, Cassa de păstrare – Săliște, Hațegana – Hațeg, Furnica – Făgăraș, Făgeteana – Făget, Corvineana – Hunedoara etc).

În anul 1899 s-au donat următoarele obiecte pentru muzeu: „1. Dl Part. Cosma, dir. „Albinei”, Sibiu, 30 monete vechi de argint.; 2. Dl Rubin Patița, avocat, Alba Iulia, 25 monete, 1 medalie comemorativă, 5 obiecte antice; 3. Dan R. Cordescu, propr., Fofaldea, 44 monete vechi; 4. Dr. G. Cosma, adv., Beiuș, 1 costum țărănesc; 5. Dl. Ilar. Pușcariu, archim. Sibiu, 1 pungă românească din secl. XVIII”⁶³ iar în 1901 au donat „1. Dl. Iosif Popescu...din Reghinul săsesc, 5 obiecte arheologice din bronz găsite în cimitirul românesc din Deda, comitetul Mureș...; 2. Dl. Patriciu Barbu, adv. În Reghinul săsesc, o cămașă de zale găsită în comuna Mureș- Cuieșd...; 3. Dl. Ioan Todescu...din Bucium-Cerb, buzduganul lui Horia, comunicând totodată și istoricul păstrării acestui buzdugan”⁶⁴. În anul 1901 se adunaseră, deja, la fondul „Casei naționale” circa 60,000 coroane⁶⁵. Fondul de obiecte muzeale a fost îmbogățit cu o „carte de rugăciune a Metropolitului Al. St. Șuluțiu și o scrisoare din 9 Febr. 1849 a generalului Bem către Nic. Solomon”, donate de Iosif Sterca Șuluțiu, „... obiecte arheologice, documente istorice și o colecțiune de minerale, de la Georgiu de Görög iar de la „Georgiu M. Corcheșiu...mai multe monete vechi de argint”⁶⁶.

⁶¹ "Transilvania", 1899, p. 167.

⁶² "Transilvania", 1897, p. 1-2.

⁶³ "Transilvania", 1899, p. 54-56.

⁶⁴ "Transilvania", 1901, p. 34.

⁶⁵ Ibidem, p. 64-66, p. 211.

⁶⁶ Ibidem, p. 64-66.

Pentru asigurarea colecționării pieselor pentru viitorul muzeu s-a creat în anul 1902 o "Comisiune pentru procurarea obiectelor în scopul viitorului muzeu etnografic", având ca președinte pe dr. Athanasie Marienescu⁶⁷.

În anul 1902, la 19 octombrie, este organizată la Sibiu, de către Reuniunea sodalilor și Reuniunea de agricultură, o expoziție industrială, eveniment care reprezintă o ocazie foarte bună pentru Asociațiune să procure „acele obiecte expuse, cari sunt produse mai rare și mai de valoare ale industriei noastre de casă spre a le asigura pentru proiectatul Muzeu etnografic”⁶⁸. Tot în acest an, Institutul de credit „Albina” primește în păstrare și administrare banii și valorile Asociațiunii, fără a percepe nici o taxă.

Anul 1903 face un nou pas în direcția construirii muzeului Asociațiunii prin organizarea unui concurs de prezentare de proiecte pentru clădirea acestuia, desfășurat între 9 februarie – 15 martie. Primele trei lucrări urmau a fi premiate cu 1000, 750 și 500 coroane⁶⁹. La concurs s-au înscris 25 de proiecte care au fost studiate de o comisie constituită, la cererea ASTREI, de către „Societatea inginerilor și arhitecților din Austria”, membrii juriului fiind consilierul aulic Fr. De Gruber, consilierul suprem edilul A. de Wilemans și arhitectul A. Werner⁷⁰. În procesul verbal al ședinței din 15 aprilie 1903, secretarul prim prezintă raportul său despre concluziile juriului ales pentru "censurarea planurilor Casei naționale", precum și câștigătorii premiilor. Astfel, „premiul întâi de K 1000 – se va plăti arhitectului Aladár Baranyai din Zagabria, autorul proiectului cu devisa „Pericles”; premiul al doilea de K 750 – arhitectului Márton Ákos din Budapesta, autorul proiectului cu devisa „Pax”; premiul al treilea de K 500 – arhitectului Zoltán Reiss și Fr. Faludi din Budapesta, autorii proiectului cu devisa „Casa națională” (varianta A)”⁷¹. Toate cele 25 de proiecte au fost expuse, până la 26 aprilie 1903, în Sala Festivă a internatului ASTREI pentru a putea fi văzute și studiate de publicul larg, intrarea fiind gratuită⁷².

Lucrările "Casei naționale" vor fi realizate pe baza proiectului "Pericles" iar "lucrarea planurilor definitive și a deviselor pentru zidirea Casei naționale" s-au încredințat arhitectului I. Schuschnigg. Acesta a făcut și schița pentru "fațada laterală, spre grădina internatului, lucrată în stilul fațadei principale, însă fără ferestre"⁷³. El și-a luat angajamentul să termine planurile detaliate și devizele lucrării în termen de circa 5 săptămâni și "în vederea scopului umanitar cere pentru aceste lucrări și pentru supraveghierea zidirii o remunerație de numai 1,2% ale sumei ce va costa zidirea"⁷⁴. Se decide totodată "că Muzeul se va construi dincolo de canal către parcul orașului și că fașadele principale ale zidirilor se vor lucra după proiectul premiat la locul al treilea cu devisa "Casa națională". Zidirea Muzeului se va prevedea și cu o fașadă laterală către grădina internatului"⁷⁵. Această lucrare a fost estimată la "aproximativ suma de K 100-120,000"⁷⁶.

În privința colecțiilor "Muzeului proiectat au fost augmentate în decursul anului trecut atât prin noue contribuiri, cât și prin unele cumpărări făcute cu ocaziunea

⁶⁷ DJSAN, Fondul Astra, pachet 158, doc. nr. 1165, 1903, f. 4.

⁶⁸ "Transilvania", 1902, p. 188.

⁶⁹ "Transilvania", 1903, p. 24.

⁷⁰ "Transilvania", 1903, p. 32.

⁷¹ Ibidem, p. 31.

⁷² Analele Astrei, 2, 1903, p. 31, 35-36.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Ibidem, p. 35.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Ibidem, p. 89.

expozițiunii aranjate de Reuniunea agricolă din Sibiu în toamna anului trecut”⁷⁷. Ca donații s-au primit un pistol cu două țevi de la 1848, 3 blide și o cănuță de 100 de ani, monede vechi, o poză originală a lui Avram Iancu, o fotografie a bustului lui Vinčențiu Babeș, 1 “Penny” englezesc din 1899, un portret al împăratului Traian, 2 medalii de bronz, o față de masă, fețe de perină, o pereche de călțuni de pănură, un brâu, un ștergar mic, de la diverse persoane particulare. De asemeni, s-au cumpărat “19 produse ale industriei noastre de casă în preț de K 151, 88”⁷⁸.

Construirea “Casei naționale” impunea dărâmarea zidului cetății, lucru pe care primăria l-a acceptat în final, dar cu condiția suportării tuturor cheltuielilor legate de transport, demolare, refacerea trotuarului și a parcului⁷⁹. Întreprinzătorul construcției a fost arhitectul Gustav Maetz, sub controlul inginerului Iosif Schuschnigg, lucrările de sculptură au fost executate de Iosif Schneider din Sibiu iar pictura a fost realizată de Iohann Hofrichter fiul, din Reichenau în Boemia⁸⁰. Deși suma inițială a lucrării a fost estimată la 120,000 coroane, aceasta a fost depășită datorită unor situații neprevăzute (de exemplu, executarea fundației de beton în loc de cărămidă, datorită infiltrațiilor de apă), suma finală ajungând la 158.426.97 de coroane⁸¹.

Pe frontispiciul Muzeului s-a dorit inițial așezarea statuii zeiței Minerva, dar ulterior s-a renunțat la această idee, revenindu-se la planul original și anume la modelul “prezentat de o grupă de 3 figuri, reprezentând geniul culturii la mijloc, o figură de bărbat cu acarete agronomice și industriale deoparte și o figură de femeie ținând un foliant (instrucțiunea) de altă parte”⁸².

În ciuda situațiilor neprevăzute care au întârziat terminarea construcției la termenul stabilit inițial, aceasta, începută la sfârșitul lunii august 1903, a fost finalizată parțial în toamna anului 1904, când mai rămăseseră de executat doar decorațiunile interioare⁸³. Dar acum urma partea cea mai grea și anume amenajarea muzeului și înzestrarea lui cu obiecte muzeale. În acest scop, la 10 martie 1904, secțiunea istorică îl însărcinează pe dr. E. Miron Cristea cu elaborarea unui proiect de amenajare a muzeului, precum și cu modalitățile de adunare a colecțiilor și bunurilor culturale ce urmau a fi expuse⁸⁴. Proiectul de “Apel” se va numi *Puncte de orientare cu privire la întemeierea Muzeului*, acesta urmând “a fi publicat și trimis în despărțăminte la Asociațiunii și tuturor cercurilor și autorităților ce ar putea sprijini Asociațiunea la înzestrarea Muzeului”⁸⁵.

Apelul, încă de la începutul său, îndeamnă la cunoașterea de sine, căci “ori-ce popor conșciu, cu tendință de pune temelii tari viitorului său și de a-și asigura o dezvoltare sănătoasă a individualității sale etnice este dator a se cunoaște pe sine din toate punctele de vedere. Fără acest puternic factor al cunoașterii de sine suntem lipsiți de busola, care să îndrepteze spre o țință sigură toate manifestațiunile vieții noastre publice”⁸⁶. Un atare mijloc de cunoaștere de sine este considerat și instituția culturală care este muzeul.

⁷⁷ Ibidem, p. 91.

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Analele Astrei, 6, 1903, p. 185.

⁸⁰ “Transilvania”, 1905, p. 165.

⁸¹ “Transilvania”, 1905, p. 165.

⁸² “Transilvania”, 1904, p. 2.

⁸³ “Transilvania”, 1905, p. 1.

⁸⁴ Ibidem, p. 31.

⁸⁵ Ibidem, p. 157.

⁸⁶ “Transilvania”, 1904, p. 173.

Din punctul de vedere al autorului apelului, instituția muzeală trebuie să se dezvolte în două direcții, și anume: “Una, care să se extindă asupra trecutului nostru. Acest trecut – oricât a fost de vitreg – totuși cuprinde pentru noi multe momente înălțătoare, cari formează nu numai niște plăcute amintiri, ci mai ales și un izvor de încredere în puterile proprii și de speranțe în un viitor mai bun...Deoparte deci trebuie să ocupe loc în această secțiune istorică toate obiectele, chemate a ne reaminti momente din viața bărbaților noștri mari și providențiali și din faptele mărețe ale trecutului nostru; iar de altă parte trebuie să afle aici loc tot, ce se referă la traiul original și patriarchal al poporului nostru, și mai ales uneltele, sculele și obiectele, cari încep a dispăre, făcând loc înoirilor influențate de civilizațiunea care străbate în cele mai ascunse colțuri ale vieții popoarelor.

Astfel museul va deveni deoparte un adevărat altar pentru cultivarea tradițiunilor naționale, un adevărat templu pentru conservarea urmelor despre vechiul trai și despre stadiul cultural al părinților și strămoșilor noștri, și preste tot pentru păstrarea tuturor reliquiilor dela înaintași, cari pentru noi trebuie să formeze o scumpă moștenire.

Desvoltarea unui popor însă numai atunci este normală și sănătoasă, când înaintarea se bazează pe temeliile probate ale trecutului, ținând cont de toate însușirile sufletești și trupești, cari formează ereditatea dela antecesorii. În acest scop trebuie deci să culegem, să păstrăm încă până mai e timp tot ceea-ce este amenințat să dispară pentru totdeauna. Necesitatea devine cu atât mai iminentă, cu cât suntem expuși la mai multe influințe străine, cari iute corcesc traiul unui popor, aplicat spre imitarea lucrurilor observate la străini.

O a doua secțiune a museului nostru are să ne prezenteze o instructivă icoană etnografică despre întreaga viață actuală a poporului nostru în toți ramii ei de manifestațiune, scoțând îndeosebi la iveală acele note, cari caracterizează traiul specific al poporului românesc, cari formează cuintesența individualității sale etnice, cu un cuvânt toate produsele, cari denotă însușirile sufletești și trupești mai marcante ale poporului și manifestațiunile caracteristice ale cugetării, lucrării și ale întregii sale vieți. Nu pot fi uitate credințele, datinile, obiceiurile la ocazii triste și vesele, cântări, dansuri, muzică, portul, obiecte de folos, de lux, și toate particularitățile topografice, de interes, fie istoric, romantic etc.

Cunoașterea în pătri cânt mai largi a creațiunilor spiritului românesc, a produselor de industrie și artă română, nu numai va mări încrederea în puterile și talentele poporului, va deștepta o mândrie națională, ci – salvând multe dintre produsele noastre cele mai artistice din gura înstrăinării, - va mijloci, ca – păstrând fondul original și poporal al acelor produse, - să dăm culturii noastre ulterioare o dezvoltare isvorâtă din pământul propriu, să dezvoltăm și perfecționăm produsele în forma veche, în stilul românesc”⁸⁷.

Se face apoi apel ca “cei-ce posed obiecte de valoare istorică, păstrate din trecutul poporului nostru mai apropiat sau mai îndepărtat, să se grăbească deci a le depune în acest muzeu, unde vor deveni aceea-ce trebuie să fie: un mijloc de întărire a conștiinței naționale și un bun comun al neamului întreg”⁸⁸.

Prin ridicarea Casei naționale, care includea și sectorul muzeal, se realiza, după îndelungi așteptări și mari eforturi materiale și intelectuale, un vechi vis al românilor transilvăneni, și anume acela de a avea un locaș cultural, numai al lor, în care să-și

⁸⁷ Ibidem, p. 173-174.

⁸⁸ Ibidem, p. 174-175.

păstreze toate comorile cultural-naționale. Iosif Sterca Șuluțiu, președintele Asociațiunii, formula foarte sugestiv importanța muzeului în viața culturală a unui popor atunci când afirma că „Muzeul e arsenalul cel mai puternic, cu care își apără un popor originea, individualitatea și tot ce a moștenit de la străbuni”⁸⁹. După terminarea construcției Muzeului Asociațiunii, Cornel Diaconovich a desfășurat o activitate susținută pentru înzestrarea muzeului cu cele mai reprezentative piese și pentru expunerea acestora conform celor mai științifice criterii. Pentru realizarea acestor sarcini el a făcut o călătorie la Budapesta la începutul lunii ianuarie 1905 pentru documentare, primind sfaturi de la domnul Szenmayer, directorul muzeului etnografic⁹⁰.

Pentru achiziționarea de obiecte muzeale și pentru întregirea colecțiilor existente, tot C. Diaconovich a propus organizarea unei expoziții etnografice și istoric-culturale, care avea să se desfășoare în luna august, la Sibiu. În cadrul regulamentului de funcționare s-a stabilit ca expoziția să fie organizată în muzeu și la Școala de fete, cu participarea românilor din Austro-Ungaria și a celor plecați dincolo de granițe, cu exponate din domeniul industriei, agriculturii, artei și culturii. La 29 aprilie 1905, C. Diaconovich a lansat un apel către români în care explica necesitatea acestei expoziții: „Scopul urmărit cu aranjarea acestei expoziții este, pe de o parte, prezentarea unei icoane cât mai fidele a stărilor, activității și năzuințelor poporului nostru, care să întărească în noi înșine conștiința forțelor noastre naționale și totodată să impună străinilor respectul cuvenit pentru importanța elementului nostru, iar pe de altă parte, întemeierea colecțiilor Muzeului istoric și etnografic, pentru care cu o asemenea ocazie se va putea aciuia, atât prin donațiuni, cât și prin cumpărări a unui număr mai considerabil de obiecte de interes și valoare”⁹¹. În urma acestui apel, românii de pretutindeni s-au mobilizat cu mândrie națională, participând la expoziție 1327 de exponanți cu un număr de peste 9000 de obiecte din diverse domenii de activitate⁹². Expoziția a fost deschisă între 19-28 august, toate cheltuielile făcute cu aranjarea acesteia fiind acoperite din „prețul de intrare și din suprasolvirile încassate dela vizitatori”⁹³.

Pentru viitorul muzeu erau preconizate, conform „punctelor de orientare”, două secții mari: secția istorică și secția etnografică.⁹⁴ În secția istorică se dorea gruparea tuturor obiectelor „ce se vor afla din trecutul poporului, fie acele pietri, cărămizi antice și de interes, inscripții, monede, statue, fie arme, scule ale bărbaților mari și vestiți, beliduci, literați, poeți, archierei, conducători politici etc. Fotografii, desemnuri de ale locurilor de interes istoric, ruine; casele, unde s-au născut oamenii noștri mari, lucrările lor, scrisori, monograme etc. Având în vedere importanța bisericii pentru neamul românesc, aceasta era reprezentată de numeroase obiecte bisericesti, sfinte pentru trecutul nostru. Secția etnografică cuprindea obiecte reprezentative pentru casa țărănească, industria de casă, porturile naționale, obiectele necesare pregătirii mâncării sau utilizate în diverse ocazii (naștere, botez, cununie, înmormântare etc.), muzică, dansuri, obiecte specifice ocupațiilor românilor (păstorit, pescuit, vânătoare, minerit, agricultură), tipuri caracteristice de români, produse lingvistice etc.”⁹⁵.

⁸⁹ „Transilvania”, 1905, p. 163

⁹⁰ Sofronie, Mihai, Muzeul Astrei (1905-1950),... p. 319.

⁹¹ DJSAN, Fondul Astra, pachet 161, doc. nr. 481, 1905, f. 1-2.

⁹² O. C. Tăslăuanu, Muzeul Asociațiunii, „Transilvania” 1911, p. 468.

⁹³ Ibidem, p. 469.

⁹⁴ „Transilvania”, 1904, p. 175.

⁹⁵ „Transilvania”, 1904, p. 175-178.

Expoziția etnografică a fost aranjată parțial în clădirea Muzeului, aici ocupând 8 săli. O altă parte a fost aranjată la Școala de fete de alături iar în curtea muzeului a fost amenajată o stână originală din localitatea Poiana și o mină. Pentru a se da mai mult fast inaugurării Muzeului Asociațiunii, cu acest prilej s-au organizat mari serbări cultural-naționale la care au fost invitați români de pretutindeni. Tot acum și-a convocat adunarea generală la Sibiu „Societatea pentru fond de teatru român”, condusă de Iosif Vulcan, cât și conferința directorilor băncilor române⁹⁶. Iar din România au participat mulți entuziaști, inclusiv marele istoric Nicolae Iorga, care a și scris un articol despre aceste serbări în *Foița „Drapelului”*.

Serbările de la Sibiu au debutat cu prima ședință a adunării generale a Asociațiunii, care a început la ora 10³⁰, deschisă de Iosif Sterca Șuluțiu, președintele Asociațiunii. Acesta a ținut un discurs emoționant, vibrant, în care a prezentat activitatea Asociațiunii de la ultima adunare generală, dar în care a și criticat dur “indiferentismul unei însemnate părți a inteligenței române”⁹⁷ față de activitatea ASTREI. Cu tristețe se întreabă: “Câți funcționari de stat, ingineri, proprietari, comercianți, meseriași și alți privați sunt peste tot, cari ar putea contribui? – n-am putut afla. La comune politice și bisericești n-am reflectat. La țărani tocmai nu. Aceștia sunt storși de multele dări, aruncuri și alte năcazuri. Cu toate acestea înțeleptul și inteligentul nostru țaran, unde vede că domnii de român premere cu bune exemple, contribuie bucuros”⁹⁸. Acest discurs a încheiat prima ședință a adunării generale a ASTREI.

Inaugurarea *Muzeului național românesc al Asociațiunii* și deschiderea expoziției au fost festiv făcute tot de Iosif Sterca Șuluțiu, care printr-un discurs remarcabil a informat auditoriul despre munca sisifică depusă de membrii Asociațiunii pentru ridicarea acestui lăcaș național de cultură, aducând la cunoștința adunării mulțumirea adresată de Maiestatea Sa Regele Francisc Iosif pentru invitația făcută de a participa la serbarea de inaugurare a *Muzeului Asociațiunii*, dar și “sincerele regrete” că nu poate onora invitația, reținut fiind de alte afaceri importante, dar că va fi reprezentat de comitele suprem Gustav Thalmann. Șuluțiu remarcă cu regret că în privința înființării muzeului “ne-am trezit cam târziu, ce-i drept; dar mai bine mai târziu, ca niciodată. Cele mai rare obiecte, în decursul seculilor, s-au adunat în Muzeul din Viena și cel din Budapesta, care păstrează rare și prețioase suveniri artistice și istorice din Ardeal, această țară atât de bogată în tezaure arheologice. ..Dovadă sunt cele trei “Tabulae ceratae” găsite în “Cetatea mare” din “Auraria Daciae”, precum au numit Romanii, străbunii noștri, Abrudul. Aceste table azi sunt ornamentul muzeului din Budapesta”⁹⁹. El remarcă că toate popoarele au înființat muzee, parcă prinse de un elan însuflețitor. Și aceasta deoarece “muzeul face cel mai bun serviciu, nu numai poporului căruia îi aparține, ci patriei întregi. Este mijlocul cel mai potrivit pentru a se cunoaște reciproc popoarele țării”¹⁰⁰.

Relatând istoricul locului pe care este amplasat muzeul, Șuluțiu remarcă că acest loc “are însemnătatea sa istorică. Multe vieți omenești s-au stins la acest loc și mult sânge a curs. Muzeul acesta e zidit pe ruinile valului zidului, care a servit cetățenilor, începând de la anul 1699, de bastion contra Turcilor și altor dușmani externi și interni...La locul acesta ce se numește Soldisch, s-a construit zid dublu, pentru că din

⁹⁶ “Transilvania”, 1905, p. 161.

⁹⁷ “Drapelul”, 9/22 august 1905, p. 1.

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ “Transilvania”, 1905, p. 163.

¹⁰⁰ Ibidem.

partea aceasta era cetatea expusă atacului, partea dinspre apus fiind înconjurată de lacuri naturale și artificiale. În timpul ce noi am zidit acest palat s-a săpat la vreo câțiva pași de aici un canal adânc, acolo s-au găsit multe schelete de om, și un sicriu, sigur osemintele ostașilor căzuți în luptă”¹⁰¹.

În privința obiectelor expuse în muzeu acesta afirmă cu simplitate și modestie că “n-avem monumente de artă, cu cari să ne mândrim; avem însă obiecte, cari vor întări în noi înșine conștiința forțelor noastre naționale și totodată vor impune și oamenilor de specialitate respectul cuvenit pentru importanța elementului nostru”¹⁰².

Președintele Asociațiunii își încheie discursul cu speranța că urmașii, cărora le predă această instituție de cultură, să facă din aceasta un bastion în care “cu armele științei, sub paza legilor, în liniște, departe de zgomotul zilei, în nobila emulație cu celelalte muzee patriotice, din generație în generație să-și apere acest focar cultural, unde se vor păstra relicviile trecutului și creațiunile sufletului românesc”¹⁰³.

Despre momentul înălțător patriotic al inaugurării muzeului a scris și revista “Luceafărul”, care într-un editorial în trei părți a relatat despre acest eveniment măreț pentru istoria neamului românesc. Prin cuvinte alese, autorul articolului îi aduce omagii sincere *Românului*, “care cu fruntea lui de slugă aplecată mereu spre țărână, cu trupul și sufletul ferecat în cătușele umilinții și neputinții, veacuri de-a rândul și-a tors tortul existenței în cea mai deplină întunecime – necunoscut de alții și străin de sine însuși”¹⁰⁴, pentru care doar “rugăciunea pentru pînea de toate zilele și pentru iertarea păcatelor era singurul prilej de a se citi slovă românească”¹⁰⁵. Dar în timp acesta a progresat atât de mult încât astăzi și-a ridicat propriul lăcaș de cultură națională. “Și cum puteam dovedi mai vădit progresul ce-l realizăm, decât zidindu-ne, alături de celelalte insitute culturale, un *Muzeu Național*, în care să se păstreze cu pietate toate relicviile suferințelor noastre, tot tezaurul mândriei noastre? Nu era mijloc mai nimerit să întâmpinăm zorile secolului nostru, decât înălțând un nou și durabil altar culturii noastre, la care vom putea învăța să ne cinstim tradițiile, să ne conservăm cu evlavie toată moștenirea vizibilă, hărăzită de la străbuni, să învățăm a ne cunoaște individualitatea etnică din prezent, în toate manifestațiunile ei, pentru ca să știm îndreptarele cari au să ne ducă pe cărările normale și sigure de izbândă în viitor”¹⁰⁶.

Solemnitatea acestui eveniment a fost întregită de prezența celor doi mitropoliți Victor Mihaly de Apșa, însoțit de canonicii dr. Bunea, dr. Marcu și Ștefan Pop și Ioan Mețianu, însoțit de vicarul dr. Il. Pușcariu¹⁰⁷, care prin prezența lor au semnat unirea spirituală a tuturor românilor, indiferent de confesiunea căreia îi aparțineau. Alături de aceștia, la marile serbări naționale ale românilor de la Sibiu au mai participat și alte personalități ale timpului, cum ar fi comitele Gustav Thalmann, reprezentantul ministrului ungar de culte și instrucțiune publică, I. Drotleff, primarul Sibiului, reprezentanți ai societății culturale săsești „Verein für Siebenbürgische Landeskunde”, W. Seemayer, directorul muzeului etnografic din Budapesta ș.a.

După inaugurarea muzeului a urmat un banchet festiv organizat de Ilie Beu în „vasta sală „Gesellschaftshaus”. A fost bun, elegant și scump. Au participat 250 de

¹⁰¹ Ibidem, p. 167.

¹⁰² Ibidem, p. 168.

¹⁰³ Ibidem, p. 171.

¹⁰⁴ “Luceafărul”, nr. 19/1905, p. 348.

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ “Gazeta Transilvaniei”, nr. 174/1905, p. 1

persoane...La orele 4⁴⁰ m. ridică dl. P. Cosma banchetul. Mai observăm că în decursul banchetului a concertat taraful lui Brașovean”¹⁰⁸. Seara, în sala festivă a Muzeului, a avut loc o „serată etnografică” organizată de Tiberiu Brediceanu. Aceasta „a format un deosebit punct de atracție prin tablourile admirabile naționale, ce s-au înfățișat ochiului privitorului. S-au executat jocuri naționale românești de către perechi îmbrăcate în pitorescul nostru costum național, s-au cântat din gură și din fluer doine duioase și cântece vesele și s-a aranjat și o frumoasă scenă de șezătoare”¹⁰⁹. Deoarece în sala festivă nu era loc decât pentru 300 de persoane iar afluența de public era nespus de mare, serata s-a reluat în ziua de 22 august, în sala mare „Gesellschaftshaus”. De această dată prețurile biletelor de intrare au fost foarte mici, tocmai pentru a oferi posibilitatea unui număr cât mai mare de oameni să vizioneze spectacolul.

A doua zi, 20 august, a avut loc a doua ședință a adunării generale și s-a deschis și expoziția pentru publicul vizitator. După amiază s-a desfășurat ședința festivă a secțiunilor științifice-literare, unde s-a distribuit pentru prima dată premiul „Andrei Mureșan” pentru cea mai bună publicație literară din anul trecut. S-au ținut și două conferințe publice, una prezentată de Sextil Pușcariu, referitoare la importanța activității filologului Timotei Cipariu iar a doua, susținută de Silvestru Moldovan, referitoare la Cheile Turzii. Seara, „Societatea română de muzică” din Sibiu a prezentat la teatrul orășenesc opereta *Moș Ciocârlan* de Tudor de Flondor, care în urma succesului repurtat a fost reluată în alte două seri.

În zilele de 21-22 august a avut loc adunarea generală a „Societății române pentru fond de teatru”. Acum se face și inaugurarea scenei din sala festivă a Muzeului prin piesa „Fântâna Blanduziei” de Vasile Alecsandri, jucată de o trupă de amatori din Sibiu. Această reprezentație a fost precedată de un prolog scris de Iosif Vulcan și recitat de Titu Morariu. După prolog, „o țăranuță modestă, cu părul negru, lăsat în voie pe tâmpile, dulce la vedere și la graiu, d-șoara Marioara Voiculescu (marea actriță de mai târziu, n.n.) de la teatrul național din București rostește versurile frumoase ale d-lui Al. Davila: „Balada strămoșilor”¹¹⁰.

Datorită marelui succes la public, spectacolul a fost reluat în seara de 25 august, în teatrul orășenesc, aici fiind jucată și drama italiană în două acte „Necinstiții”, de Girolamo Rovette¹¹¹.

O altă parte atractivă a programului serbărilor naționale a fost și concertul susținut de „Societatea corală Carmen” din București în sala de la „Unicum”, în seara zilei de 23 august¹¹². Piese corale, compuse de G. Kiriac, au fost interpretate sub bagheta acestuia. Au fost prezentate cam 16 piese, multe ale compozitorilor noștri, arii din frumoase opere franceze și germane, un cor mixt de Lassus și altul de Gastinel și „Alleluia” din oratoriul Messia de Haendel. Dar cel mai mult au plăcut compozițiile lui G. Kiriac – Morarul, S-a dus cucul, Cântă cucul se rotește – caracterizate de o suită de motive populare din Țară în care nu găsești „nici jalea și duioșia multă a cântărilor ardelenesti, nici ritmul săltăreț al celor bănățenești, ci găsești expresia unui popor destul de mulțumit și împăcat cu soarta ce-i este dată”¹¹³.

¹⁰⁸ „Drapelul”, nr. 91/1905, p. 3

¹⁰⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 174/1905, p. 1

¹¹⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 178/1905, p. 1

¹¹¹ „Luceafărul”, nr. 19/1905, p. 375, „Gazeta Transilvaniei”, nr. 178/1905, p. 1

¹¹² „Luceafărul”, nr. 19/1905, p. 372, „Gazeta Transilvaniei”, nr. 179/1905, p. 1

¹¹³ „Luceafărul”, nr. 19/1905, p. 373-374.

În seara de 24 august a avut loc un alt concert, de această dată al tenorului Ștefănescu și al flautistului Millea. Programul festivităților nu au înregistrat acest punct¹¹⁴. Tot în cadrul serbărilor s-au desfășurat o serie de conferințe publice de un interes deosebit.

Duminică 27 august, oaspeții au vizitat noua catedrală din Sibiu iar după amiază au mers într-o excursie la Săliște, la care au participat mai multe sute de vizitatori și care a fost extrem de reușită. „Dl. N. Iorga însuși, răpit de entuziasmul sincer al celor mulți și-a ridicat cuvântul și harul pentru țărănime, temeiul de existență al neamului nostru. Sara târziu, întovărășiți de urale, ne-am luat rămas bun de la acest sat minunat, cu impresia c-am văzut o expoziție de oameni curioși, țărani de salon”¹¹⁵.

Serbările naționale au fost încheiate în ziua de 28 august, zi în care a fost inaugurată și noua școală de menaj a „Reuniunii femeilor române din Sibiu” iar seara a avut loc balul festiv organizat de un comitet condus de Liviu Lemeny. În această zi trebuia închisă și expoziția, dar datorită publicului numeros care sosea neîntrerupt în Sibiu, comitetul central al Asociațiunii a decis prelungirea expoziției până la data de 1/14 septembrie.

În urma calculelor făcute cu organizarea serbărilor, a rezultat un profit net de 3.475, 70 coroane¹¹⁶. Pentru răsplata, mai mult morală decât materială a colaboratorilor care au depus eforturi uriașe la organizarea acestor splendide serbări, comitetul central a decis acordarea diplomelor de colaboratori tuturor acelor care și-au adus aportul la bunul mers al serbărilor naționale.

Toată această activitate febrilă de pregătire a serbărilor a fost oarecum tulburată de două inconveniente: 1). Mai multe ziare din România au lansat știrea falsă că în data de 18 august, ziua onomastică a Majestății sale, vor fi mari serbări militare în Sibiu și că din 17 august se pregătesc excursii în masă în mai multe orașe ale Transilvaniei. Această știre a fost dezmințită de Asociațiune. 2). Venirea cu 2-3 zile mai devreme a publicului vizitator în Sibiu, ceea ce a determinat anumite perturbări în privința cazării și a mesei.

Dar aceste inconveniente nu au putut întuneca cu nimic splendoarea acestor serbări naționale, în care românii sosiți de pretutindeni, uniți în cuget, simțiri, limbă, tradiții și trecut, au demonstrat încă o dată că niște granițe trasate arbitrar nu îi vor împiedica niciodată pe cei de același neam să simtă la fel și să fie, în orice împrejurare, părți ale aceluiași întreg.

Aceste serbări „ne-au arătat nouă și tuturor celor cu care împreună trăim pe pământul acestei patrii străvechi, că zadarnic s-a încercat și se încearcă din partea celor puternici desființarea unui popor, în care veghează neadormită conștiința misiunii, originii sale și a dreptului său de a fi și de a trăi cu limba și naționalitatea sa. Și au mai arătat aceste serbări, că cu toate inechitățile, cu toate prigonirile și asupririle de care au avut parte în decursul veacurilor, - poporul român de pe aceste plaiuri n-a putut fi înfrânt, s-a susținut și a luptat ca un erou pentru bunurile sale cele mai scumpe: limba și legea.

Virtutea aceasta cea mai nobilă și mai frumoasă din câte împodobesc națiunile pământului, conștiința de sine și de valoarea sa, i-a ajutat poporului nostru să-și conserve intact caracterul național, l-a condus ca un Moise prin întunericul și sclavia în

¹¹⁴ „Gazeta Transilvaniei, nr. 179/1905, p. 2.

¹¹⁵ „Luceafărul”, nr. 19/1905, p. 375.

¹¹⁶ „Transilvania”, 1905, p. 32

care gemuse și l-a făcut să nu rățăască, să nu se piardă în taberele altor neamuri mult mai norocite de soartă”¹¹⁷.

Participarea masivă a românilor atât la porțile Muzeului, unde erau etalate în toată splendoarea lor produsele creației spirituale și materiale românești, cât și la porțile sălilor de spectacole demonstrează indubitabil că românii aveau foarte clară conștiința faptului că muzeul inaugurat acum, precum și întreaga sărbătoare le era dedicată. Ei se regăseau ca beneficiari și ca realizatori ai tuturor produselor expuse aici, ca sursă de inspirație fundamentală pentru creațiile artistice prezentate în spectacole.

Așadar, pentru românii transilvăneni, vara anului 1905 a fost o vară a națiunii române. Sfintei sărbători de *Sânta Măria mare* i s-a adăugat o altă sărbătoare tot atât de sfântă, cea a neamului românesc, a triumfului spiritului național în domeniul cultural prin construirea “Palatului” Asociațiunii. Acesta fusese ridicat pentru nevoile lor culturale, dar și pentru “afirmarea potențialului lor creator, prin propria lor voință și strădanie, prin efortul lor material, prin cultivarea științei de a depăși greutăți obiective și obstacole venite din partea neprietenilor sau chiar din interiorul grupului. O astfel de realizare nu putea fi înregistrată decât ca o victorie, întâi de toate chiar a românilor asupra propriilor temeri și complexe. La rândul ei, această victorie a fost ușor, și aproape de la sine, convertită într-o *sărbătoare națională*”¹¹⁸.

LES PROJETS DE FONDATION D'UN MUSÉE NATIONAL ROUMAIN DANS LES PÉRIODIQUES DE LA DEUXIÈME MOITIÉ DU XIX-ÈME SIÈCLE

Résumé

Pour les Roumains de Transylvanie le musée représente un argument culturel et historique contre les cercles antiroumains.

Des préoccupations muséographiques en Transylvanie nous apprenons à George Barițiu depuis l'année 1839, à Ioan Pușcariu qui dans un article écrit en 1860 anticipe la société culturelle ASTRA, en proposant la fondation d'un musée roumain, aussi Timotei Cipariu qui dans l'année 1860, dans le projet de statut de l'ASTRA il a proposé la fondation d'une bibliothèque de la société culturelle et également des collections muséales qui suivra constituer à l'avenir un musée.

Le musée national roumain de Transylvanie a été fondé l'ASTRA dans l'année 1905, jusqu'alors toutes les étapes de sa naissance en étant contenu dans le revue “Transylvanie”.

L'apparition du musée en Transylvanie pendant le XIX-ème siècle, encadré dans les coordonnées du romantisme qui a enrichi les sens de la culture populaire, à tradition des arts et des coutumes caractéristiques aux peuples qui forment le noyau de la culture nationale, comme les formes distinctives et originales de l'esprit humain.

¹¹⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 179/1905, p. 1.

¹¹⁸ Ana, Grama, Multime de popor la inaugurarea Muzeului Asociațiunii, 19-28 august 1905, “Revista muzeelor”, nr. 1-2/2003, p. 98.